

Populární kultura

Úvod do uměnovědných studií

Malé opakování

- ▶ Jak vysvětlíte (jaký je vztah mezi) pojmy
 - ▶ Společnost
 - ▶ Kultura
 - ▶ Civilizace
- ▶ Pojetí kultury u J. G. Herdera
- ▶ Pojetí kultury u E. B. Tylora
- ▶ Proces civilizace podle N. Eliase
 - ▶ 1 rostoucí ... a
 - ▶ 2 ...-geneze, ...-geneze

Malé opakování

▶ Sapir-Wharfova hypotéza

▶ (Kulturní) šovinismus

▶ Spojte jména a pojmy:

▶ Marx

Freud

Huizinga

▶ Tabu

Hra

Práce

Populární nebo lidová?

▶ Populární

- ▶ Populus (lat.) – lid
- ▶ Popular (eng.)

▶ Lidová

- ▶ Folk (eng.)
- ▶ *folklór*

Základní pojmy

- ▶ Lidová kultura (folk culture)
- ▶ Populární kultura (popular culture)

- ▶ Masová (nízká?) kultura
- ▶ Vysoká kultura

▶ LIDOVÁ KULTURA

Tradiční lidová kultura

- ▶ Nehmotná
 - ▶ Folklór
 - ▶ Lidová religiozita
 - ▶ Obyčejové tradice
 - ▶ Kalendářní
 - ▶ Životní cyklus
 - ▶ Oslavy a slavnosti (skupiny)
 - ▶ Lokální slavnosti

Tradiční lidová kultura

- ▶ **Hmotná**
 - ▶ Zaměstnání a zdroje obživy
 - ▶ Dům/obydlí
 - ▶ Oděv
 - ▶ Strava
 - ▶ Doprava
 - ▶ Obchod a trh
 - ▶ Výtvarná kultura

Ideální typ folklóru

- ▶ Kultura jednotlivých lokálních komunit v tradiční společnosti
- ▶ Vazba na každodenní život
- ▶ Nejsou striktně odděleny role umělce a publika
- ▶ Výrazně lokální charakter
- ▶ Není mediálně zprostředkována – orální tradice
- ▶ (není masová)

Obřady a rituály

- ▶ Bobby Alexander – 2 stránky rituálu:
 - ▶ představení
 - ▶ proměna

- ▶ Catherine Bellová
 - ▶ rituál jako pragmatický kompromis mezi úplností a jednoduchostí
 - ▶ 3 teoretické přístupy ke zkoumání rituálu:
 - ▶ jako **výraz paradigmatických hodnot** smrti a znovuzrození
 - ▶ jako **mechanismus přivedení jedince do společenství** a založení entity
 - ▶ jako proces za **účelem společenské přeměny, katarze**, ztělesnění **symbolických hodnot**, vymezení povahy toho, co je skutečné

Rituál a divadlo

▶ Rituál

- ▶ **Účinnost**
- ▶ Důležitější je to, co má nastat
- ▶ Změna vědomí
- ▶ Publikum se účastní
- ▶ Publikum věří tomu, co dělá
- ▶ Kolektivní kreativita

▶ Divadlo

- ▶ Zábava
- ▶ Důležitější je to, co je teď
- ▶ Sebekontrola
- ▶ Publikum přihlíží
- ▶ Publikum oceňuje, hodnotí
- ▶ Individuální kreativita

Bowie: Anthropology of Religion

▶ POPULÁRNÍ KULTURA

Karneval

Na cestě k (moderní) populární kultuře

- ▶ Karneval v kultuře středověkého světa
- ▶ Proces transformace společnosti v moderní době
- ▶ Znak „moderní“ populární kultury

Karnevalová kultura (populární kultura)

- ▶ Michail Michajlovič Bachtin (1895-1975) – ruský literární historik.
 - ▶ Dostojevský umělec. Československý spisovatel, 1971
 - ▶ Francois Rabelais a lidová kultura středověku a renesance. Argo, 2007

- ▶ Karneval – synkretická forma podívané obřadného charakteru
 - ▶ Karneval je podívaná bez rampy – nerozlišuje herce a diváky = všichni jsou přímými aktéry
 - ▶ Karneval se nehraje, karneval se žije
 - ▶ Svátečnost – karneval jako dočasné osvobození od panující pravdy a stávajícího řádu
 - ▶ Oficiální kultura karneval připouštěla, ale přísně oddělovala

Karnevalová kultura (populární kultura)

▶ Karneval

- ▶ Výstřednost
- ▶ Karnevalová mezaliance (křížení)
- ▶ Profanace

- ▶ Obřady nastolování a svrhávání
 - ▶ Patos ustavičné změny a proměny (zmaru a obnovy)

- ▶ Karnevalový smích
 - ▶ Ritualizovaný a ambivalentní

Karnevalová kultura (populární kultura)

▶ Karneval

- ▶ Vykolejený život, život naruby, svět nohama vzhůru
- ▶ Zákony, záповědi a omezení určující chod a řád obvyklého života, po dobu karnevalu neplatí
- ▶ Především neplatí celé hierarchické rozvrstvení společnosti
- ▶ Jiný modus vztahu člověka k člověku – jde o konkrétní smyslový zážitek, zpola reálný – zpola jako hra

▶ Karneval

- ▶ „Zákony karnevalu“ nemají nic společného s abstraktními idejemi o rovnosti a svobodě, o souvislosti všeho se vším, o jednotě protikladů apod.
- ▶ Univerzalita, lidovost
- ▶ Člověk ve středověku – žil mezi dvěma životy:
 - ▶ Oficiálním (pochmurný, hierarchický, dogmatický)
 - ▶ Karnevalovým (lidový, nevázaný, všeobecný, dvojlomný smích)
- ▶ Renesance – karnevalizace života i umění
- ▶ 17. století – ztráta obecné lidovosti, významu, ztráta barvitosti – jednotvárnost a primitivismus, „privatizace“
 - ▶ palácové kratochvíle
 - ▶ (lidové) slavnosti a veselice

▶ video

Procesu modernizace

- ▶ **Urbanizace**
 - ▶ Nelokální charakter
 - ▶ Konfrontace s „vyšší“ kulturou

 - ▶ **Technický rozvoj**
 - ▶ Postupné zprostředkování médií
 - ▶ Zmasovění
-
- ▶ **Proměna světa práce**
 - ▶ Volný čas

 - ▶ **Proměna času**
 - ▶ Rodina, tradice

Charakteristiky populární kultury

- ▶ Určená k masové spotřebě
- ▶ Disponuje vlastními „novými medií“
- ▶ Snadná požitelnost
- ▶ Deformace původních kulturních rysů (spotřeba, trh)

- ▶ *B. Pascal (1623 – 1622)*
 - ▶ *Nudu považuje za specifikum lidské existence. Lidé vnitřní puzení ke klidu.*
 - ▶ *Když ale dojdou klidu, jsou konfrontováni v mysli svou vlastní smrtelností, což je jim nepříjemné.*
 - ▶ *Proto nás to také stále nutí k rozptýlení, a dlouhou chvíli neseme velmi špatně.*

Vyšší a nižší kultura (?)

- ▶ V čem je vlastně rozdíl?
 - ▶ Forma, Žánr, Obsah... (?)

- ▶ Charakteristika nízké kultury (U. Eco)
 - ▶ Cena
 - ▶ Emoce
 - ▶ Test času

Teorie populární kultury - hlavní školy

- ▶ Frankfurtská škola
 - ▶ T.W Adorno, M. Horkheimer

- ▶ Politická ekonomie
 - ▶ A. Gramsci, S. Hall
 - ▶ Hegemonie, Ideologie

- ▶ Strukturalismus a sémiologie
 - ▶ U. Eco, R. Barthes

Populární kultura a kulturních studií

- ▶ Teorie populární kultury je jiným pohledem na principiálně stejný okruh fenoménů, jako je teorie masové kultury:
 - ▶ teorie **masové kultury** zpravidla vidí masy jako **pasivní** příjemce sdělení produkovaných kulturním průmyslem,
 - ▶ teorie **populární kultury** zdůrazňuje **aktivní**, kreativní roli společenských „aktérů“, kteří produkují kulturní významy masově distribuovaných textů.

Ideologické předpoklady pojmu populární kultura v kulturálních studiích

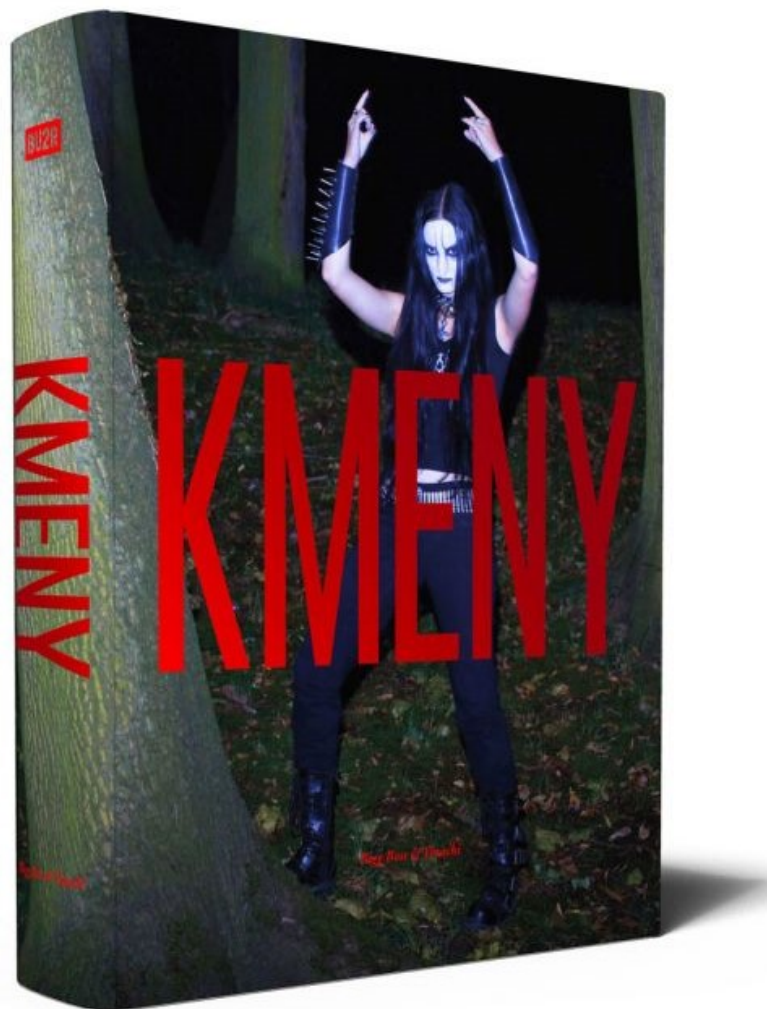
- ▶ „Populární kultura je vytvářena podrobenými lidmi v jejich vlastním zájmu ze zdrojů, které také kontradiktorně slouží ekonomickým zájmům těch, kteří vládou. Populární kultura je vytvářena zevnitř a zespodu, nikoliv vnucována zvenku či shora, jak se domnívali teoretikové masové kultury.“ (John Fiske: *Reading the Popular*, London 1989, s. 2)
- ▶ Pojem populární kultura je v kulturálních studiích obvykle vázán na marxistická či výrazně levicová politická a ideologická východiska.
- ▶ Bývá líčena jako „kultura resistance“.

Pojem subkultura

- ▶ Označuje specifickou kulturu skupiny lidí, kteří sdílejí zvláštní hodnoty a normy, v nichž se rozcházejí s majoritní či dominantní kulturou či společností.
- ▶ Antropologický pojem kultura je východiskem – vztahuje se k celku způsobu života.
- ▶ V pohledu kulturních studií často **subverzivní rysy**, opozice.
- ▶ Sféra tvorby autentických významů a hodnot, jež jsou pak **korumpovány masovou kulturou**.

Literatura v češtině

▶ Primární texty:

- ▶ Bachtin, Michail Michajlovič: *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*. Praha 1975, 2007.
- ▶ Eco, Umberto: *Skeptikové a těšitelé*. Praha 1995.
- ▶ Volek, Jaroslav: Heslo „Populární kultura“.
http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/popularni_kultura.htm

